

Il-Programm tas-Sajf tal-Istudenti jirritorna b'aktar avvenimenti

Il-Programm tas-Sajf tal-Istudenti ta' Heritage Malta jirritorna mid-29 ta' Ġunju sal-14 ta' Settembru b'24 attività madwar Malta u Ġhawdex. Il-programm jistieden lit-tfal u l-adoxxenti ta' bejn 6 snin u 14-il sena biex jittrasformaw il-vaganzi tas- sajjf'avventura indimentikabbli fl-istorja mlewna tal-gżejjer tagħna.

Mahluq biex jgħaqqad it-tagħlim mad-divertiment, il-programm joffri lill-partecipanti u lill-familji tagħhom esperjenzi interattivi f'mużewijiet u siti, imfassla biex jifthu twieqi fuq l-istorja, l-arti, il-kultura u x-xjenza lil hinn mill-klassi.

Artisti żgħażaġh jistgħu jespjoraw il-pittura bit-tempra, l-istampar bl-intaglio u l-fotografija f'MUŻA – Il-Mużew Nazzjonali tal-Arti tal-Komunità, jiskopru s-simbolizmu fil-pitturi tal-eks mexxejja ta' Malta fil-Palazz tal-Gran Mastru, u jitgħallmu dwar l-istemi araldici fil-Forti Sant'Iermu u l-Mużew Nazzjonali tal-Gwerra.

Dawk bl-istorja u l-arkeologija għal qalbhom jistgħu jiskopru kif in-nies kienu jbahhru fil-preistorja fil-Kumplex Preistoriku

il-programm joffri esperjenzi interattivi f'mużewijiet u siti

ta' Hal Tarxien, jeżaminaw artefatti mtellgħa minn taht il-mewġ fiċ-Ċentru ta' Interpretazzjoni dwar il-Bennejja tal- Fortifikazzjonijiet, jisimghu rakkonti dwar pirati u stejjer tal-biża' fil-Forti Sant'Anglu, u jitgħallmu dwar l-ghadam u l-iskelettri ma' osteologu fil-Katakombi ta' San Pawl. Fil-Park Arkeologiku tal-Ġgan-

tija f'Ġhawdex, il-partecipanti se jiskopru kif kien jinhadem il-fuhhar hafna qabel l-invenzjoni tar-rota tal-fuhhar.

Fost l-attivitajiet insibu wkoll missjoni fejn il-partecipanti jridu jaqtgħu kodiċi fl-eqqel tat-Tieni Gwerra Dinjija u sessjoni ta' Tombla fil-Mużew fil-Forti Sant'Iermu u l-Mużew Nazzjonali tal-Gwerra.

Fil-Palazz tal-Inkwizitur, l-istudenti jistgħu jespjoraw ikel tradizzjonali Malti, jiskopru kif kienu jithejjew deżerti ffrizati qabel il-mezzi moderni ta' tkessiħ, u jippruvaw tekniki tal-hjata mnebbhin mill-moda storika.

Xjentisti ċkejkni jistgħu jinvestigaw uhud mill-aktar speċi kurjużi tal-oċeani – mill-bram u l-iljun il-bahar sal-bebbux – fil- Mużew Nazzjonali tal-Istorja Naturali, fejn se jkun jistgħu jgawdu wkoll il-wirja temporanja 'In-Natura fil-Folklor Malti', li giet estiża sal-Hadd 19 ta' Lulju b'talba popolar. F'Għar Dalam u l-Mużew, imbagħad, se jiskopru kif żrieragh żgħar jikbru f'sigħar kbar u b'saħħithom.

Waqt it-tnedija tal-programm, il-Kap Eżekuttiv ta' Heritage Malta, Noel Zammit, qal li: "Il-programm iwassal wirt pajjiżna bħala esperjenza haġja, u l-mużewijiet u s-siti tagħna bħala spazji akkoljenti fejn il-familji jistgħu jqattgħu hin ta' kwalità flimkien. B'dawn l-attivitajiet, l-agenzija timmira li tqanqal il-kreattività, il-kurżità, il-hsieb kritiku u apprezzament aktar profund tal-wirt ta' Malta fil-generazzjonijiet li telghin."

F'DIN IL-ĦARĠA

PAGNA 6

PAGNA 9-11

PAGNI 4-5

PAGNA 3

PAGNA 6

MCAST

25 YEARS
SHAPING
SUCCESS

L-ISTORJA TAS-SUĊĊESS TIEGĦEK

Applika mit-
13 TA' LULJU 2026

mcast.edu.mt

REGĠHET INFETHET IS-SISTEMA TA' BOOKING GHALL-BLUE LAGOON

... IŻDA T-THASSIB DWAR L-IFFULLAR GĦADU JIPPERISTI

Is-sistema ta' prenotazzjoni online għall-aċċess għall-Blue Lagoon f'Kem-muna regġhet infethet din il-ġimgħa, bil-Malta Tourism Authority (MTA) tikkonferma li l-viżitaturi issa jistgħu jerġgħu jirriżervaw posthom minn qabel biex iżuru wiehed mill-aktar siti naturali popolari fil-gżejjer Maltin.

Is-sistema, magħrufa bħala "Book, Protect, Enjoy", tkompli timponi limitu ta' 4,000 persuna għal kull time slot, bħala parti mill-isforzi biex jiġi indirizzat il-problema kronika tal-iffullar eċċes-siv fil-Blue Lagoon.

Il-bookings jistgħu jsiru permezz tal-pjattaforma online uffiċjali, fejn il-viżitaturi jagħzlu wiehed minn tliet hinijiet disponibbli: filgħodu, wara nofsinhar jew filgħaxija. Kull min jixtieq jinzel fuq l-art fil-Blue Lagoon għandu jkollu booking validu, filwaqt li persuni li jibqgħu abbord dgħajjes jew bastimenti ma jkunux meħtieġa jagħmlu prenotazzjoni.

L-introduzzjoni ta' din is-sistema kienet risposta diretta għall-pressjoni kbira li l-Blue Lagoon sofriet f'dawn l-aħħar snin. Fl-2024 kienu ġew irregistrati sa 12,000 persuna f'daqqa fil-bajja waqt il-qċaċet tas-sajf, numru li qajjem thassib serju dwar is-sigurtà, l-esperjenza tal-viżitaturi u l-protezzjoni tal-ambjent naturali ta' Kemmuna.

Madankollu, minkejja dawn il-miżuri, il-kritika dwar l-iffullar għadha ma waqfex. F'dawn l-aħħar ġimgħat diversi viżitaturi qasmu ritratti u filmati fuq il-midja soċjali li juru folol kbar fil-Blue

Is-suċċess tal-miżuri jiddependi fuq infurzar effettiv

Lagoon, b'xi whud isostnu li l-post għadu jhossu "mimli żzejjed" anke wara l-introduzzjoni tal-limiti godda.

Filmati ppubblikati minn turisti fuq Facebook juru mijiet ta' persuni fuq il-blat u fix-xatt tal-laguna, filwaqt li oħrajn ikkummentaw li kien diffiċli jsibu spazju fejn ipoġġu jew jgħumu komdu. Xi revizjonijiet online saħansitra ddeskrivew il-post bħala "overcrowded", b'ilmenti dwar il-kongestjoni, il-ħmieġ u l-ammont kbir ta' bastimenti kummerċjali fil-bajja.

Rapporti fil-midja lokali osservaw li, minkejja l-kontrolli l-godda, il-preżenza ta' operaturi kummerċjali, laneċ tat-turisti u dgħajjes privati tkompli tikkontribwixxi għal sens ta' iffullar. Organizzazzjonijiet ambjentali, fosthom Moviment Graffiti, argumentaw li l-problema mhijiex biss in-numru ta' nies fuq ix-xatt, iżda wkoll il-konċen-

tazzjoni ta' attività kummerċjali f'żona naturali sensitiva.

L-MTA, min-naħa tagħha, qed tinsisti li s-sistema qed tagħti riżultati. Skont ċifri ppubblikati mill-awtoritajiet, il-booking system hija maħsuba biex tnaqqas il-konċentrazzjoni tal-viżitaturi u tqassamhom fuq medda ta' hinijiet differenti. Barra minn hekk, il-limitu ta' 4,000 persuna għal kull sessjoni huwa ferm inqas mill-folol li kienu jiġu osservati qabel l-2025.

Fost il-miżuri ewlenin introdotti biex titnaqqas il-pressjoni fuq il-Blue Lagoon hemm:

- Sistema obligatorja ta' booking online qabel iż-żjara.
- Tliet time slots differenti biex il-fluss tal-viżitaturi jinqasam matul il-ġurnata.
- Kontrolli permezz ta' QR codes u wristbands biex jiġi vverifikat l-aċċess.

- Twissijiet li persuni mingħajr booking validu jistgħu jiġu mmultati.

- Żieda fl-infurzar kemm fuq l-art kif ukoll fuq il-baħar.

- Titjib fis-servizzi ta' tindif, gestjoni tal-iskart u manutenzjoni tas-sit.

- Espansjoni taż-żoni siguri għall-ghawm sabiex titnaqqas il-kongestjoni f'ċerti partijiet tal-laguna.

Fl-istess waqt, il-Gvern u l-awtoritajiet tat-trasport qed jimplimentaw regolamenti godda fuq l-operat ta' bastimenti kummerċjali li jgħorru passigġieri lejn Kemmuna, bil-ghan li jiġi kkontrollat aħjar in-numru ta' nies li jaslu fil-Blue Lagoon matul il-ġurnata.

Minkejja dan, bosta osservaturi jqisu li s-suċċess tal-miżuri jiddependi fuq infurzar effettiv. Fis-sajf li għadda kienu tqajmu mistoqsijiet dwar kemm il-kontrolli kienu qed jiġu applikati b'mod konsistenti, b'rapporti li xi viżitaturi dahlu mingħajr ma ġew

skannjati jew ivverifikati.

Il-ftuh mill-ġdid tas-sistema ta' booking għalhekk jirrappreżenta pass importanti fil-gestjoni ta' wiehed mill-aktar attrazzjonijiet popolari ta' Malta. Madankollu, il-bilanċ bejn l-aċċess turistiku u l-protezzjoni tal-ambjent jibqa' sfida kbira. Filwaqt li l-awtoritajiet qed jargumentaw li l-miżuri l-godda qed inaqqas l-pressjoni fuq il-laguna, hafna viżitaturi u attivisti ambjentali għadhom isostnu li hemm bżonn aktar kontrolli sabiex il-Blue Lagoon ma terġax tesperjenza l-livelli estremi ta' iffullar li saru sinonimi magħha f'dawn l-aħħar snin.

Għalissa, dawk li qed jipplanaw żjara f'Kem-muna huma mhegga jirriżervaw il-post tagħhom minn qabel u jagħzlu hinijiet inqas popolari biex igawdu dan il-ġojjell naturali b'esperjenza aktar komda u sostenibbli.

IT-TAZZA TAD-DINJA 2026: RIVOL

IL-FIFA WORLD CUP 2026 BDIET DIL-ĠIMGĦA, U D-DINJA TAL-FUTBOL DAHLET F'ERA ĠDIDA. GĦALL-EWWEL DARBA FL-ISTORJA, IL-KOMPETIZZJONI TINKLUDI 48 TIM NAZZJONALI MINFLOK 32, QED TINTLAGĦAB FI TLIET PAJJIŻI DIFFERENTI, U HIJA L-AKBAR AVVENIMENT SPORTIV LI QATT ĠIE ORGANIZZAT FIL-FUTBOL INTERNAZZJONALI. IL-KAMPJONAT SE JIBQA' GĦADDEJ SAD-19 TA' LULJU 2026 U HUWA OSPITAT MILL-ISTATI UNITI, IL-KANADA U L-MESSIKU.

Format ġdid

L-akbar bidla hija bla dubju l-espansjoni minn 32 għal 48 tim. Wara hafna dibattiti, il-FIFA ddecidiet li tuża sistema ta' 12-il grupp ta' erba' timijiet kull wiehed. Kull tim jilgħab tliet logħbiet fil-fażi tal-gruppi, bħalma kien jigi fil-format preċedenti.

L-ewwel żewġ timijiet minn kull grupp jikkwalifikaw awtomatikament għar-round ta' 32, flimkien mal-aqwa tmien timijiet li jispiċċaw fit-tielet post. Dan ifisser li 32 tim se jgħaddu għall-fażi eliminatorja, li tibda ferm aktar kmieni milli konna mdorrijin naraw.

B'kolloxx se jintlagħbu 104 logħbiet, rekord assolut fl-istorja tal-kompetizzjoni. It-timijiet li jasslu sal-finali jistgħu jilgħabu tmien logħbiet minflok sebgha.

Is-sostenituri tal-format il-ġdid jgħidu li se jagħti ċans lil aktar pajjiżi biex jipparteċipaw u jiżviluppaw il-futbol tagħhom. Il-kritiċi, min-naħa l-oħra, jargumentaw li aktar timijiet jistgħu jfissru aktar logħbiet żbilanċjati fl-istadji bikrin tal-kompetizzjoni.

Tliet pajjiżi, turnew wiehed

L-organizzazzjoni tal-kampjonat se tkun sfida logistika enormi. Il-logħbiet se jkunu mifruxa fuq 16-il belt ospitanti madwar l-Amerka ta' Fuq.

Il-parti l-kbira tal-logħbiet se jintlagħbu fl-Istati Uniti, li għandhom l-akbar infrastruttura sportiva. Il-finali se ssir fiż-żona ta' New York/New Jersey. Il-logħba tal-ftuh, min-naħa l-oħra, intlagħbet fil-Belt tal-Messiku, fl-istadju leggendarju Estadio Azteca.

Il-Messiku sar l-ewwel pajjiż li ospita partijiet minn tliet Tazzi tad-Dinja differenti, wara l-edizzjonijiet tal-1970 u l-1986.

Il-FIFA targumenta li l-format multinazzjonali jnaqqas l-ispejjeż

tal-kostruzzjoni ta' stadji godda u jippermetti l-użu ta' infrastruttura eżistenti. Barra minn hekk, il-kampjonat huwa meqjus bħala simbolu ta' koperazzjoni bejn tliet pajjiżi li jaqsmu l-istess kontinent.

Min huma l-favoriti?

Bhal dejjem, diversi ġganti tal-futbol dahlu bħala kandidati ewlenin għat-titlu.

Franza tibqa' fost l-aktar skwadri b'saħħithom fid-dinja. Għandha tahlita ta' plejers ta' esperjenza u talenti żgħażaġh, u għal hafna osservaturi tibqa' wahda mill-aktar nazzjonijiet kompluti tattikament.

L-ċ-champions renjanti, Argentina, se jippruvaw jiddefendu t-titlu tagħhom. It-tradizzjoni rebbieha tagħhom u l-kultura futbolistika qawwija jagħmluhom kandidati naturali għas-suċċess.

It-tim nazzjonali Spanjol qed igawdi generazzjoni ġdida ta' plejers tekniċi u kreattivi. L-istil ta' pussess tal-ballun tagħhom jibqa' wiehed mill-aktar diffiċli biex jiġi miġġieled.

Minkejja li għaddiet minn perjodi ta' inkonsistenza, il-Brazil qatt ma tista' tiġi eskluża minn lista ta' favoriti. It-talent individwali li tipproduċi jibqa' impressjonanti.

L-Ingilterra għandha wiehed mill-aktar gruppi profondi ta' plejers fid-dinja. Wara diversi kampanji b'saħħithom fl-aħħar snin, hafna jemmnu li qed tersaq eqreb lejn trofiew internazzjonali.

Il-koospitanti — L-Istati Uniti, il-Kanada u l-Messiku — jistgħu jibbenefikaw mill-appoġġ tal-folla, speċjalment il-Messiku, li għandu tradizzjoni qawwija ta' partitarji passjonati u se jilgħab diversi logħbiet f'altitudni għolja.

Kontroversja kbira fuq il-biljetti

Jekk hemm tema wahda li holqot polemika qabel ma beda t-turnew, hija l-prezz tal-biljetti.

Il-FIFA introduċiet sistemi ta' prezzijiet aktar dinamiċi minn daww li kienu jintużaw f'edizzjonijiet preċedenti. L-idea kienet li d-domanda għolja tkun riflessa fil-prezzijiet, iżda hafna partitarji akkużaw lill-organizzazzjoni li għamlet il-kampjonat inqas aċċessibbli għall-partitarju ordinarju.

Kritiċi jsostnu li xi pakketti laħqu l-eluf ta' dollari, filwaqt li anke biljetti standard għal ċerti logħbiet kienu ferm aktar għaljin milli f'Tazzi tad-Dinja preċedenti.

Il-President tal-FIFA, Gianni Infantino, iddefenda l-politika tal-prezzijiet u argumenta li domanda kbira kienet inevitabilment twassal għal prezzijiet għoljin u li prezzijiet aktar baxxi kienu sempliċement joholqu suq sekondarju bi profitti enormi għar-rivendituri.

Madankollu, il-kritika ma waqfitx hemm.

Ilmenti dwar l-allokazzjoni tas-siġġijiet

Numru ta' partitarji esprimew diżappunt dwar il-mod kif ġew assenjati s-siġġijiet. Fuq forums u komunitajiet online, diversi xerrejja sostnew li l-kategorija tal-biljetti li xtraw ma kinitx tirrifletti l-kwalità tas-siġġijiet li finalment ingħatawlihom.

Xi partitarji sostnew li mapep promozzjonali kienu jagħtu impressjoni differenti minn dak li rċevew fil-prattika.

Għalkemm il-FIFA ċaħdet kwalunkwe intenzjoni li tqarraq bil-konsumaturi, il-kontroversja kompliet tikber

LUZZJONI FL-ISTORJA TAL-FUTBOL

hekk kif aktar nies qasmu l-esperjenzi tagħhom online.

Jistgħu jseħħu sorpriżi?

L-istorja tat-Tazza tad-Dinja hija mimlija b'sorpriżi memorabbli. Minn timijiet li hadd ma kien qed jistenna li jaslu 'l bogħod sal-eliminazzjoni ta' favoriti kbar, il-futbol dejjem jipproduċi stejjer li jaqbzu kull tbassir.

Bil-format il-ġdid ta' 48 tim, il-possibbiltà ta' sorpriżi tista' tkun saħansitra akbar. Aktar pajjiżi qed jipparteċipaw, u dan jista' jfisser li nazzjonijiet emergenti mill-Afrika, l-Asja jew il-CONCACAF ikollhom aktar ċans juru l-kwalità tagħhom fuq livell globali.

Barra minn hekk, il-fażi eliminatorja estiża għal 32 tim tagħti aktar opportunitajiet lil skwadri li forsi ma jibdewx il-kampjonat b'hala favoriti. Tim li jispicċa fit-tielet post fil-grupp tiegħu xorta jista' javvanza u jibni momentum li jwasslu għal kampanja storika.

L-impatt ekonomiku u turistiku

Wiehed mill-aktar aspetti importanti tat-Tazza tad-Dinja 2026 huwa l-impatt ekonomiku li mistennija thalli fuq l-Amerka ta' Fuq. Eluf ta' negozji lokali, minn lukandi u ristoranti sa kumpaniji tat-trasport u hwienet tal-bejgħ bl-imnut, qed jistennaw zieda sostanzjali fid-dhul tagħhom matul

il-ġimgħat tal-kompetizzjoni.

L-esperjenza tal-passat turi li kampjonati ta' dan il-kobor jiġbdu miljuni ta' viżitaturi internazzjonali. Għall-Istati Uniti, il-Kanada u l-Messiku, dan ifisser influż enormi ta' turisti li mhux biss se jattendu l-logħbiet iżda wkoll iżuru attrazzjonijiet turistiċi, mużewijiet, parks nazzjonali u centri urbani ewlenin. Bliet bħal New York, Los Angeles, Toronto, Vancouver, Guadalajara u Mexico City lestew programmi kulturali u avvenimenti speċjali biex jilqgħu lill-partitarji minn kull rokna tad-dinja.

Madankollu, mhux kulhadd huwa konvint li l-benefiċċji ekonomiċi se jkunu daqshekk kbar kif qed jiġu pprezentati. Xi ekonomisti jargumentaw li hafna mill-profitti jispicċaw għand korporazzjonijiet internazzjonali aktar milli fil-komunitajiet lokali. Barra minn hekk, il-pressjoni fuq l-infrastruttura urbana tista' ġġib magħha spejjeż addizzjonali għar-residenti, partikolarment fejn hemm bżonn ta' investimenti godda fit-trasport pubbliku u fis-sigurtà.

Sfida logistika bla preċedent

L-organizzazzjoni ta' Tazza tad-Dinja f'pajjiż wiehed hija diġà operazzjoni kumplessa hafna. Meta l-kompetizzjoni tkun mifruxa fuq tliet pajjiżi u eluf ta' kilometri, l-isfida ssir saħansitra akbar.

Timijiet, ġurnalisti u partitarji qed ikollhom jivvjaġġaw kontinwament bejn bliet li xi kultant jinsabu fuq naħat opposti tal-kontinent. Titjira bejn Vancouver fil-Kanada u Miami fl-Istati Uniti, pereżempju, tista' tiehu aktar minn sitt sigħat. Dan iqajjem mistoqsijiet dwar l-għeja tal-plejers, il-hinijiet tal-irkupru u l-vantaġġi jew l-iżvantaġġi li ċerti timijiet jistgħu jesperjenzaw skont fejn jiġu allokati.

Biex tnaqqas dawn il-problemi, il-FIFA organizzat il-fażi tal-gruppi f'reġjuni ġeografiċi differenti sabiex timijiet ma jkollhomx għalfejn jaqsmu l-kontinent kollu bejn logħba u oħra. Minkejja dan, hekk kif il-kompetizzjoni tidhol fl-istadji eliminatorji, l-ivvjaġġar se jibqa' fattur importanti.

Wirt għall-futur tal-futbol

Forsi l-aktar mistoqsija importanti hija jekk il-format il-ġdid hux se jsir il-mudell permanenti għat-Tazzi tad-Dinja futuri. Jekk il-kompetizzjoni tkun suċċess, kemm sportivament, kif ukoll kummerċjalment, il-FIFA x'aktarx tqis l-espansjoni b'hala deċiżjoni ġustifikata.

Min-naħa l-oħra, jekk il-kritika dwar il-kwalità tal-logħbiet, il-prezzijiet tal-biljetti jew il-piż fuq il-plejers tkompli tikber, jista' jkun hemm pressjoni biex isiru

aġġustamenti fil-futur. Dak li hu ċert hu li l-edizzjoni tal-2026 se tkun studju importanti dwar kif jista' jevolvi l-futbol internazzjonali fis-seklu 21.

Għalhekk, it-Tazza tad-Dinja 2026 mhijiex biss kompetizzjoni biex tiddetermina min hu l-aqwa tim fid-dinja. Hija test għall-futur tal-logħba nnifisha — esperiment globali li se jinfluwenza kif il-futbol jiġi organizzat, ikkummerċjalizzat u mgawdi għas-snin li ġejjin.

"Is-sostenituri tal-format il-ġdid jgħidu li se jagħti ċans lil aktar pajjiżi biex jipparteċipaw u jiżviluppaw il-futbol tagħhom. Il-kritiċi, min-naħa l-oħra, jargumentaw li aktar timijiet jistgħu jfissru aktar logħbiet żbilanċjati fl-istadji bikrin tal-kompetizzjoni."

Il-Fondazzjoni għal Servizzi Edukattivi

Għeżiež studenti,
Diffiċli temmen kemm għaddiet malajr is-sena skolastika! Issa li wasalna lejn it-tmiem ta' din is-sena, huwa żmien tajjeb biex nieqfu għal mument u nirriflettu fuq dak kollu li tgħallimna, ksibna u esperjenzajna matul dawn l-aħħar xhur.

Matul is-sena, kull wiehied u waħda minnkomm għamiltu passi importanti. Xi wħud minnkomm skoprejtu talenti godda, oħrajn tejjibtu l-ħiliet tagħkom f'suġġetti li thobbu, filwaqt hemm min għamel ħbieb godda u ħloqtu memorji sbieħ li jibqgħu magħkom għal ħafna snin. Kull ġurnata fl-iskola kienet opportunità biex titgħallmu xi haġa ġdida, mhux biss mill-kotba u l-lezzjonijiet, iżda wkoll tagħlim għall-ħajja ta'

kuljum.

L-edukazzjoni mhijiex biss dwar marki tajbin jew riżultati fl-eżamijiet. Hija wkoll dwar kif nitgħallmu naħdmu flimkien, nirrispettaw lil xulxin, insolvu problemi u nibnu l-kunfidenza fina nfusna. Dawn huma ħiliet importanti li jgħinukom mhux biss fl-iskola, iżda wkoll fil-ħajja ta' kuljum u fil-futur tagħkom.

Naturalment, mhux kull mument kien faċli. Forsi kien hemm drabi meta ħassejtu li ċerti sfidi kienu diffiċli jew li ċerti miri kienu diffiċli biex jintlaħqu. Iżda kull sfida li għelibtu kienet pass ieħor lejn it-tkabbir personali tagħkom. Ħafna drabi nitgħallmu l-aktar meta nibqgħu nippruvaw, anke meta l-affarijiet ma jmorru kif ippjanajna.

Issa li s-sajf qiegħed wara l-bieb, wasal iż-żmien li tieħdu ftit ħin ta' mistrieħ. Iżda s-sajf jista' jkun ukoll opportunità biex tkomplu titgħallmu b'modi differenti. Tistgħu taqraw ktieb ġdid, tippruvaw passatemp ġdid jew tqattgħu aktar ħin tesploraw id-dinja ta' madwarkom. It-tagħlim ma jiqafx meta tagħlaq l-iskola.

Aħna, fi ħdan il-Fondazzjoni għal Servizzi Edukattivi, nemmnu li kull tifel u tifla għandu potenzjal uniku. Inhegġukom tibqgħu kurjużi, tistaqsu mistoqsijiet, tesploraw ideat godda u qatt ma tieqfu titgħallmu. Il-ħiliet u l-esperjenzi li tibnu llum se jgħinukom tilħqu l-ħolm u l-aspirazzjonijiet tagħkom fil-futur.

Kunu kburin b'dak kollu li ksibtu din is-sena. Kull pass 'il quddiem, kemm jekk

kbir jew żgħir, huwa parti mill-vjaġġ tagħkom lejn il-futur. Issa wasal iż-żmien li tgawdu s-sajf, tiċċarġjaw il-batteriji u tkomplu toħolmu kbir.

U min jaf ... forsi naraw lil xi wħud minnkomm fi Skolasajf dan is-sajf!

Nawgurawlkom sajf mimli divertiment, avventuri godda, ħbiberiji sbieħ u mumenti li tibqgħu tiftakru.

Is-sajf it-tajjeb lil kulħadd!

Mit-tim kollu tal-Fondazzjoni għal Servizzi Edukattivi.

REPAIRS & SUPPORT

The Repairs and Support department ensures that all assistive devices remain effective, **up-to-date and reliable**. Through hands-on training, technical support, software and hardware upgrades and repairs.

The department helps clients continuously use their devices with confidence and ease, promoting long-term independence.

Keeping Independence Accessible

Support Beyond The Device

From Setup to Solution

Keeping You Connected & Capable

IL-MILGHUBA U Ċ-ĊIRKU

Il-biċċa l-kbira tal-kosta baxxa fit-tramuntana u fil-lvant ta' Malta kienet milquta minn milgħuba fl-2022

Fl-aħħar ħarġa ta' Studentillum tkellimna fuq il-karti tal-logħob u l-espressjonijiet "Ergajna Koppi" u "Waqa' l-Ass" il-koll meħudin minn dan il-qasam. Din il-ġimgha se nkomplu nespandu din it-tema tal-logħob billi nħarsu lejn l-etimologija tal-kelma milgħuba u tal-kelma ċirku.

Nibdew bil-milgħuba. Tafu x'inhil-milgħuba? U jekk iva, ġieli inzer-tajtu xi waħda b'għajnejkom stess? Il-milgħuba hija fenomenu naturali li tiġi kkawżata meta l-pressjoni atmosferika twassal biex volum kbir ta' ilma baħar jingibed lejn naħa waħda b'konsegwenza li l-ilma baħar jista' jimtela jew saħansitra jiżvojta hafna aktar mis-soltu.

Fil-kelma milgħuba taffaxxinani wkoll l-idea ta' logħba, bl-għerq l-gh-b li jiddomina dil-kelma. Hawnhekk naraw kif il-baħar ukoll donnu qed jilgħab logħba partikolari permezz tal-movimenti 'l fuq u 'l isfel tiegħu.

Il-verb lagħab ifakkarni f'ħafna espressjonijiet idjomatici differenti. Normalment nassocjaw dal-verb mal-idea ta' divertiment, ngħidu aħna meta wiehed jilgħab bil-bal-lun jew b'xi logħba fuq il-komputer. Wiehed imma jista' jilgħab bid-diskors jekk daqqa jgħid haġa u daqqa jgħid oħra. Tista' tilgħabha tal-hmar biex ma thallasx dwana, jigi f'ieri tagħmel tabirruhek li int

iblah biex taħrab mir-responsabbiltajiet tiegħek.

La qed nitkellmu fuq kelma marbuta mal-meteorologija, ġieli smajtu lil xi hadd jgħidlek li t-temp qed jilgħab? Din tingħad meta t-temp ikun instabbli u ma toħod-lux kopja. B'mod simili, jekk haġa mbagħad ma tkunx qed taħdem sew nistgħu ngħidu li tkun qed tilgħab.

B'tifsiriet aktar negattivi, wiehed jista' jilgħablek daqqa ta' harta jew jilgħabek jekk ikun ingannak. Xi hadd jista' jilgħab bis-sentimenti tiegħek jekk ma jhobbokx kif għandu jkun. Jista' jilgħabha tal-qaddis jekk bi mgħibtu jipprova jagħti l-impressjoni li hu xi anġlu. Persuna tista' tilgħabha mal-mewt jekk tkun bejn haġa u mewt.

La qed nitkellmu fuq it-tema tal-logħob, tkun haġa sabiha ngħidu kelma fuq xi logħob tradizzjonali Malti. Bix-xieraq insemmi l-logħba taċ-ċirku li dari kienet tintlagħab l-aktar mis-subien b'mod individwali. Dil-logħba turi s-semplicità li kellhom niesna għax meta xi hadd kien jiddobba xi ċirku tal-metall, ngħidu aħna ta' xi rota li ma tkunx se tintuza aktar, arah dlonk johroġ minnu oġġett tal-logħob. Fil-logħba taċ-ċirku, it-tfal kienu jiġru fit-toroq b'dal-imbierek ċirku mmexxi minn xi biċċa wajer twil u jipprovw jikkontrollawh mingħajr

ma jaqa' fl-art.

Is-subien kienu jhobbu wkoll jaqbzu minn fuq dahar xulxin. Wiehed minnhom kien ikollu jit-baxxa sew u t-tifel jew it-tfal l-oħra jaqbzuh bil-ġirja. Dak li jaqbez imbagħad ikun imissu jitbaxxa hu u jaqbzu l-iehor, waqt li jtennu l-proċess u jipprovw ikompluha kemm jistgħu. Din il-logħba kienu jirreferu għaliha bħala bombos.

Mal-bniet imbagħad kien hemm popolari l-qbiż tal-habel u l-passju. Għal-logħba tal-qbiż tal-habel kien jintuza habel twil. Kull tifla kienet iżżomm tarf minn dal-habel. Xogħolhom kien ikun li jdawru l-habel b'mod li jiffirma ark u jaqbdu ritmu, waqt li l-partecipanti kienu jaqbzu l-habel flimkien meta l-habel kien ikun fil-baxx jew imiss mal-art, bit-tama li ma jifklux għax inkella kienu jiġu elimati mil-logħba.

Il-passju żgur li smajtu bih. B'xi biċċa ġibsa kienu jpingu l-passju f'xi triq jew fuq iż-żrar, iffurmat minn disa' numri li jirrappreżentaw id-disa' xhur tat-tqala, u rħilhom jaqbzu fuqu b'sieq waħda u b'zewġ saqajn, u jimmiraw il-gebla fil-kaxxa t-tajba.

Mal-bniet kien hemm ukoll popolari l-logħob bil-pupa. L-omnijiet kienu jagħmlulhom pupa taċ-ċarruta bl-għajnejn, imnieher u haq irrakkmati fuq wiċċha.

F'għajnejn it-tfal, il-pupa kienet tirrappreżenta tarbija, allura fost l-oħrajn kienu jieħdu gost ilibbsu fiha, iraqquduha u jbennuha.

Mas-subien u l-bniet kien hemm imbagħad logħob bil-bziezaq tas-sapun li kien u għadhom iferrahom qatigh. Bis-semplicità kollha, kien jaqbdu xi biċċa kartamibruma fil-forma ta' tubu, idahhluha f'banju bis-sapun u rħilhom jonfhu u jieħdu pjacir itajru u jifqgħu l-bziezaq li jkun nefhu huma stess.

Minkejja li ż-żminijiet jinbidlu u l-logħob jimmodernizza ruħu, huwa fundamentali li nkomplu nippreservaw dawn il-logħbiet tradizzjonali għax huma parti mill-wirt u l-kultura tagħna l-Maltin. Għal aktar informazzjoni etimologika dwar l-etimologija tal-kliem "Milgħuba" u "Ċirku", in-hajjarkom tidhlu f'din il-QR code t'hawn taht biex issegwu l-għaxar episodju mill-ħames stagun ta' Etimologija.

ŻMIEN L-ARAGONIŻI

Wara l-perjodu Normann, il-gżejjer Maltin ġew integrati aktar fl-istrutturi politiċi u reliġjużi Ewropej. Il-Kristjanizzazzjoni tidher fit-tishih ta' ċentri bhall-Katidral ta' San Pawl fl-Imdina u knejjes iżgħar u kappelli bħal dik ta' Ħal Millieri, li servew ukoll bħala ċentri tal-ħajja komunitarja. Minkejja l-bidla, il-lingwa Maltija turi kontinwità, billi żammet ħafna kliem Semitiku.

Fuq livell politiku, Malta għaddiet mill-kontroll Angevin għal dak Aragoniż fis-sekli 13 u 14. Taht Aragona, il-gżejjer spiss ingħataw bħala fewdu lil nobbli bħala parti minn sistemi ta' premju u alleanza. Fil-bidu tas-seklu 15, Malta ngħatat lil Don Gon salvo Monroy. Dan wassal għal reazzjoni qawwija mill-Maltin, li ma ridux

jitqiesu bħala proprjetà personali. Il-komunità ġabret flus biex tifdi l-gżejjer u tiritornahom taht il-Kuruna.

Fl-1492, il-Lhud tkeċċew mit-territorji ta' Aragona u Spanja, u dan affettwa wkoll il-komunità żgħira Lhudija f'Malta, li kienet attiva fil-kummerċ u l-ekonomija.

F'dan il-perjodu, il-Birgu beda jikber bħala ċentru importanti madwar il-Port il-Kbir, filwaqt li l-Imdina baqgħet iċ-ċentru amministrattiv, bl-Università tal-Ġurati responsabbli mit-taxxi u l-provisti tal-qamh. Id-Dejma kienet sistema ta' difiża lokali kontra l-kursara, fejn irġiel minn irhula differenti kienu jħarsu l-kosta. F'dan iż-żmien ukoll bdiet tissaħħaħ il-lingwa Maltija miktuba, b'"Il-Kantilena" ta' Pietru Caxaro bħala l-eqdem test magħruf bil-Malti.

F'DAN IL-PERJODU, IL-BIRGU BEDA JIKBER BĦALA ĊENTRU IMPORTANTI MADWAR IL-PORT IL-KBIR, FILWAQT LI L-IMDINA BAQGHET IĊ-ĊENTRU AMMINISTRATIV, BL-UNIVERSITÀ TAL-ĠURATI RESPONSABBLI MIT-TAXXI U L-PROVISTI TAL-QAMH.

L-ISTORJA TA' MALTA: ŻMIEN L-ARAGONIŻI

WARA L-ISTABILIMENT MILL-ĠDID TAL-KRISTJANEŻMU LATIN TAHT IN-NORMANNI (SEKLU 12), MALTA ĠIET ORGANIZZATA MADWAR NETWORK TA' PARROĊĊI U KNEJJES.

ĊENTRI EWLENIN KIENU L-KATIDRAL TA' SAN PAWL FL-IMDINA U PARROĊĊI RURALI BHAL HAL MILLIERI.

MINKEJJA DAN, IL-LINGWA POPOLARI ŻAMMET ELEMENTI SEMITIĊI MILL-PASSAT.

MALTA KIENET TAHT SISTEMA FEWDALI FEJN IL-GŻEJJER SETGHU JINGHATAW BHALA FEWDU LIL NOBBLI U BARUNIJET LI KIENU JMEXXUHA F'ISEM IL-KURUNA.

IL-BIDLA MILL-ANĠEVINI, LI WIRTU S-SALTNA NORMANNA, GHALL-ARAGONI I (SEKLU 13) STABILJET LIL MALTA TAHT IL-KURUNA TA' ARAGONA. MADANKOLLU, DAN WASSAL GHAL PRATTIKA KOMUNI TA' DAK IŻ-ŻMIEN: L-GHOTI TA' MALTA BHALA FEWDU LILL-BARUNIJET TAR-RE. FOST DAWN INSIBU LIL MONROY. DAN WASSAL GHAL KRIŻI POLITIKA KBIRA.

META MALTA NGHATAT LIL DON GONSALVO MONROY BHALA FEWDU, IL-KOMUNITA MALTJA RREŻISTJET BIL-QAWWA.

IL-POPLU TAL-IMDINA U RHULA OHRA GAM KONTRA T-TELF TAL-ISTATUS TA' MALTA BHALA TERRITORJU TAL-KURUNA U ĠABAR FONDI BIEK JIFDI L-GŻEJJER.

QED NIĠBRU L-FLUS BIEK NIFDU LIL MALTA MINN MONROY.

ID-DEJMA KIENET SISTEMA TA' DIFIŻA OBBLIGATORJA FEJN IRĠIEL MINN KULL RAHAL KIENU RREĠISTRATI BIEŻ JIPPROTEĠU L-KOSTA MALTJA. STUDJI TA' GODFREY WETTINGER FUQ DOKUMENTI AMMINISTRATTIVI TAS-SEKLU 15 JURU KIF DIN IS-SISTEMA KIENET ORGANIZZATA U JĠHINUNA NIFHMU L-ISTRUTTURA SOĊJALI U KUNJOMIJET BIKRIN MALTIN.

L-UNIVERSITÀ TAL-IMDINA KIENET BHAL KUNSILL LOKALI LI JAMMINISTRA TAXXI, DIFIŻA U KWISTJONIJET ĊIVILI. RWOL IMPORTANTI TAGHHA KIEN UKOLL IL-ĠESTJONI TAL-PROVVISTA TAL-QAMH U L-IMPORTAZZJONI TAL-IKEL, BIEŻ JIĠI ŻĠURAT LI JKUN HAWN BIŻŻEJJED IKEL F'DAWN IL-ĠEŻJER F'PERJODU TA' DIPENDENZA FUQ L-IMPORTAZZJONI.

FIL-MEDJU EVU, KIEN HEMM TENSJONIJET BEJN IL-KOMUNITAJET RURALI U S-SINJURI MALTIN DWAR L-UŻU TA' ART KOMUNI U MERGHAT. STUDJI STORIĊI JINDIKAW LI PRESSJONI MIN-NOBBLI BDIET TWASSAL GHAL RESTRIZZJONIJET FUQ L-AĊĊESS TRADIZZJONALI GHAL-ART (COMMON LANDS), LI AFFETTWAW LIR-RĠHAJJA U L-BDIEWA.

IL-KANTILENA (SEKLU 15) TA' PIETRU CAXARO HIJA L-EGDEM POEŻIJA MAGHRUFA BIL-MALTI. TIRRAKKONTA B'MOD SIMBOLIKU T-TBATIJA TA' PERSUNA LI THOSS NIKET, SOLITUDNI U FRUSTRAZZJONI FIL-HAJJA, U TUŻA XBIHAT SEMPLIĊI BIEŻ TESPRIMI SENTIMENTI PROFONDI TA' DWEJJAQ U RIFLESSJONI FUQ ID-DESTIN TAL-BNIEDEM. HIJA WKOLL IMPORTANTI GHAX HIJA MIKTUBA BIL-MALTI B'ALFABET LATIN, FI ŻMIEN META L-LATIN KIEN GHADU L-LINGWA PRINĊIPALI TAL-KITBA UFFIĊJALI.

FL-1492, TAHT IL-MONARKI KATTOLIĊI TA' SPANJA (FERDINAND U ISABELLA), ĠIET ORDINATA T-TKEĊĊIJA TAL-LHUD MIT-TERRITORJI SPANJOLI KOLLHA. BILLI MALTA KIENET TAHT IL-HAKMA TAL-KURUNA TA' ARAGONA, IL-KOMUNITÀ LHUDIJA F'MALTA, LI KIENET INTEGRATA F'DIVERSI ATTIVITAJET EKONOMIĊI, TKEĊĊIET JEW ĠIET SFURZATA TIKKONVERTI.

TARD FIL-MEDJU EVU, IL-BIRGU BEDA JIKBER FL-IMPORTANZA TIEGĦU MADWAR IL-PORT IL-KBIR. MINHABBA L-POŻIZZJONI TIEGĦU MAL-BAHAR, SAR POST IMPORTANTI GHAL-KUMMERĊ U D-DIFIŻA. IL-PORT BEDA JINTUŻA AKTAR U AKTAR, U L-BIRGU SAR WIEHEĊ MILL-AKTAR ŻONI STRATEĠIĊI F'MALTA GABEL IL-WASLA TAL-KAVALLIERI TA' SAN ĠWANN.

SAIL TO SCIENCE

ESPLORA BY SEA

HOLQA
GHALL-WEBSITE

GOVERNMENT OF MALTA
PARLIAMENTARY SECRETARIAT
FOR YOUTH, RESEARCH
AND INNOVATION

XJENZA
MALTA

esplora®

Quality
assured
VISITOR
ATTRACTION
MALTA TOURISM
AUTHORITY

VisitMalta

